

Olası İstanbul Depreminin Çevresel Zorunlu Göç Senaryosu ve Yönetimi

Dr. Öğr. Üyesi Seda Yurtcanlı Duymaz

İstanbul Üniversitesi

Diğer bütün göç nedenlerinin yanı sıra aniden ve zaman içinde gelişen çevresel felaketler nedeniyle yaşanan göçler, sadece son birkaç on yılda dünya genelinde yüz milyonlarca insanı yerinden etmiş, ülke içinde başka yerleşimlere ya da başka ülkelere yönelmek zorunda bırakmıştır. Afetlerin neden olduğu çevresel zorunlu göç olgusunda depremler önemli bir yere sahiptir. Son yirmi yılda dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşanan büyük depremlerin ardından yaklaşık 10 milyon insan zorunlu olarak göç etmek durumunda kalmıştır. Yaklaşık %70'i deprem kuşağında yer alan Türkiye de bir "deprem ülkesi" (AFAD, 2018) olarak çeşitli çevresel zorunlu göç hareketleriyle yüz yüzedir.

Bu projenin konusu, beklenen İstanbul depremi sonucu İstanbul'da yaşanması olası çevresel zorunlu göç senaryosu ve bu göç hareketliliğinin yönetim esaslarıdır. Konunun önemi, ele aldığı çevresel zorunlu göç olgusunun yaygın ve yüksek bir risk faktörü olmasından ve bu riskin İstanbul ili için daha yakın ve yıkıcı bir olasılığa karşılık gelmesinden kaynaklanmaktadır. Mevcut literatür, kamu politikaları ve bu konudaki uygulamalar, İstanbul gibi dünya çapında bir metropol için dahi deprem sonrası ortaya çıkabilecek zorunlu göç senaryosuna dair bir eylem planı olmadığını göstermektedir. Projenin en önemli özgün değeri, bu boşluğu doldurma, olası deprem afeti durumunda ortaya çıkması beklenen göç hareketliliğine dair bir senaryo oluşturma ve bunun nasıl yönetilebileceğine dair bir yönetim modeli çıkarma iddiasındadır. Bu senaryo, Türkiye'deki diğer metropoller ve riskli alanlar için de bir "pilot model" olma potansiyeli taşımaktadır. Projenin böylece iklim ve çevre kaynaklı felaketler ile deprem dışındaki diğer afetler sonrası göç senaryosuna örnek teşkil etmekle bu alandaki ulusal çalışma ve programlara katkı sunması beklenmektedir. Ayrıca "hak ve ihtiyaç temelli bütüncül yaklaşım" önerisiyle, afet yönetiminde önleme kültürüne ve bu alandaki ulusal-uluslararası literatüre katkı hedeflenmektedir.

Proje süresi 26 ay olarak planlanmıştır. Proje ekibi; çevre sorunları, yönetimi ve hukuku; kent planlaması ve sosyolojisi; afet yönetimi, kamu maliyesi ve metodoloji alanlarında uzman bir yönetici, bir danışman, beş araştırmacı ve üç bursiyer olmak üzere toplam 10 kişiden oluşmaktadır. Projenin uygulama sahası olarak barındırdığı nüfus, yerleşim ve yapılaşma özellikleri nedeniyle olası deprem ve deprem sonrası göç riskinin en büyük olduğu il durumunda olan İstanbul seçilmiştir. Proje; ülke geneli afet yönetimini belirleyen yasal-politik çerçeve ve belgeler; yerel düzeyde sorumluluk taşıyan yönetici, bürokrat ve politikacılar ile olası depremden doğrudan etkilenecek bireyler olmak üzere üç düzeyi esas alan "çok düzeyli karma yöntem"le ve üç aşamalı olarak gerçekleştirilecektir. İlk aşamada en üst-genel düzey kamu politikası aktörlerinin stratejik planları, faaliyet raporları, politika metinleri ve ilgili mevzuat içerik analizine tabi tutulacaktır. İkinci aşamada yerel düzeyde afet ve göç yönetimi ile ilgili birimlerde çalışan bürokrat, politikacı, profesyonel ve sivil toplum temsilcileriyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilecektir. Üçüncü aşamada ise bireysel düzeyde İstanbul genelini temsil eden 1068 kişilik örneklem ilçeler bazında nüfusa oranla dağıtılarak bir anket uygulanacak, ölçüt-amaçlı rastgele örnekleme yöntemiyle seçilecek kişilerle derinlemesine görüşmeler yapılacaktır. Tüm bu araştırma aşamalarında elde edilen nicel ve nitel veriler, araştırma ekibince karşılaştırmalı olarak ve profesyonel yazılım programları eşliğinde analiz edilerek olası İstanbul depremi sonrası Çevresel Zorunlu Göç Senaryosu ve Göç Senaryosunun Yönetim İlkeleri Rehberi oluşturulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Afet Risk Yönetimi, Çevre Hukuku, Afet Riski, Afet Riski, Zorunlu Göç